

Gudenus János József a legdemokratikusabb tudományról

Utódok a családfa árnyékában

Aligha van nagyobb szakmai elismerés, mint mikor a név azonosul a művel. Márpedig A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája című ötkötetes munkát csak úgy emlegetik: a Gudenus. Megalkotóját az idén Besançonban rendezett nemzetközi genealógiai és heraldikai kongresszuson – magyar kutatók közül elsőként – életműdíjjal tüntették ki.

■ HANTHY KINGA

Az ötvennegyedik évében járó Gudenus János József bárói család sarjaként született, éppen abban az esztendőben, amikor Magyarországon megszűntették a nemesi előnevek és címek anyakönyvi bejegyzését. Származásából a hatvanas években csak hátránya származott, e hátrányból azonban életre szóló szenvedély született. Nagy visszhangot váltott ki 1989-ben Szentirmay Lászlóval közösen készített könyve, az Összetört címerek, amelyben a magyar arisztokrácia 1945 utáni megpróbáltatásait, sorsát igyekeztek feltérképezni. Ez volt az első olyan mű, amelyben amellet, hogy szociográfiai vizsgálatok eredményei is megjelentek, családfákon követhette az olvasó a magyar történelmi családok legutóbbi évtizedeinek leszármazási rendjét.

– Hová tűnt a szerzőtársa? Szentirmay László nevét nem olvashatjuk már az öné mellett.

– Ő nem genealógus, hanem közgazdász és újságíró, aki az Összetört címerek című kötethez főként a külföldi interjúkat készítette. Ezenkívül nagy érdeme volt abban, hogy a könyv támogatókra talált, megjelenhetett.

– Akármilyen előkelő is a familia, nem törvénytörő, hogy valakit érdekelni kezdjenek az ősök. Mi vezette a könyvtárakba, levéltárakba?

– Tizenöt évesen, harmincöt évvel ezelőtt ébredt fel bennem a kíváncsiság, még pannonhalmi diákként, amikor a szociális otthonban élő öreg szerzetesek megkérdezték, milyen családi kötelékek fűznek Gudenus Ervinhez és Artúrhoz, a két neves paphoz. Nem tudtam megmondani. Elsőgyelltem magam, és próbáltam utánanézni a főkönyvtárban. Kiderült, hogy Ervin, a székesfehérvári teológia lelki igazgatója és Artúr, az esztergomi érseki titkár apám két fivére volt. Erről korábban otthon nem hallottam.

– Meddig tudja visszavezetni az őseit?
– 1418-ig. A nyomok Németalföldre vezetnek, onnan származik a Van Gudenus család. Régi történetét már feldolgozták, ezzel tehát nem volt dolgom. Az ősök Orániai Vilmos idején telepedtek át a németországi Hessen-Kassel tartományba, ahol számosan közülük egyházi és tudományos tevékenységet folytattak. Ott latinodott el a név is. Dédapám 1860-ban a Bácskában élő Csávossy Saroltát vette nőül, és tizenkét gyermekük született. A maradékaik a mai magyarországi Gudenusok, tehát én is.

– A tizenöt éves korban felébredt történelmi érdeklődésnek logikus folytatása lett volna a történetírási pályára.

– Egyházi iskolában érettségiztem, és a származásom sem volt éppen jó ajánlólevél a bölcsész- vagy a jogi diplomához. Rossz hídepítő mérnök pedig nem akartam lenni.

– Érezte-e a hátrányát valaha is, hogy nem diplomás történész, hogy cihen kívüli?

– Lehet, hogy ha beadnék egy pályázatot, nem kapnék támogatást, mert nincs papírom, felsőfokú végzettségem.

– Amikor túl volt a saját családfájának megírásán, mi következett?

– Elmentem dolgozni, és megkezdtem a rokon családok, tehát a Batthyányk, Csákyk, Koháryk, Kornisok, Festeticssek,

Gudenus János József: Az emigrációba kényszerült történelmi családok elvesznek a magyarság számára

majd ezt követően a magyarországi főnemesség legújabb kori történetének felderítését. Felhasználtam a háború előtt megjelent családtörténeti munkákat, és megkerestem itthon és külföldön a leszármazottakat. Tőlük gyűjtöttem össze az adatokat.

– A hatvanas-hetvenes években még ott volt a félelem az emberekben. Nem tartott attól, hogy olyasmibe kezd, amit a hatóság nem néz jó szemmel?

– Magyarországon 1895-től kezdve van polgári anyakönyvezés, és azóta törvény tiltja az állami és egyházi anyakönyvek kutatását. Ezt a tilalmat azóta sem oldották fel. A kommunista időkben pedig a genealógia valóban tiltott tudomány volt. A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaságot 1951-ben megszüntették, és betiltották lapját, a Turult is.

– Hogyan fogadták a történelmi családok az érdeklődését?

– A többségük bizalommal fogadott, a rendelkezésemre bocsátotta a kért adatokat. A Gothai Almanach 1941-ig követte a főúri, köztük a magyar történelmi családok leszármazási tábláját. Ezt forrásként használhattam, valamint a külföldi kiadványokat, illetve a hazai és külföldi szakemberek segítségét is igénybe vehettem.

– Akkoriban még nem volt Magyarországon tantárgy a genealógia. Honnan tanulta a módszert? Hisz még a családfa megírásánál sem egyszerű.

– Valóban nem léteztek tankönyvek. A feldolgozás rendszerét és módszerét hazai és külföldi példák alapján alakítottam ki.

– Mi volt a munka célja?

– Otthon gyűjtöttem, rendszereztem az anyagot. Tervem az volt, hogy

egyszer majd egy közgyűjteményben, levéltárban elhelyezem. Nem volt más indítéka ennek a kutatásnak, mint a saját érdeklődésem. Am 1976-tól Vajay Szabolcs révén korlátozottan lehetőségem nyílt arra, hogy kutatásaim néhány eredménye megjelenjen a Németországban kiadott Genealogisches Handbuch des Adels című kiadványban. Arra azonban valóban semmi esélyem nem volt, hogy valaha is teljes egészében közze tegyem az anyagot.

– Az anyag pedig csak gyűlt-gyűlt a kis csepeli lakásban?

– Nincsen tele a lakás a céduláimmal, amit ugyanis feldolgoztam, azt eldobom. Ugyanígy nincsen komoly szakkönyvtáram sem, sohasem tellett rá. Emiatt kényserülök a könyvtárba. Jelenleg a Szent László Kórházban dolgozom műszaki adminisztrátorként, és tudvalevő, hogy az egészségügyben nincsenek nagy fizetések.

– Pedig megtehetné volna, hogy mindazt, amit magánszorgalomból, szenvedélyből megtanult, a piacra viszi. Manapság a családfakutatás és talán a -gyártás is jó üzlet. Az erre szakosodott irodák komoly pénzekért vállalkoznak az ősök kiderítésére.

– A rendszerváltoztatás óta kétségkívül jobban érdeklődnek az emberek a gyökereik iránt. En azonban megbízásos kutatást nem tudok vállalni. Nekem az volt a vágyam, hogy feldolgozott formában közkinccsé tegyem a magyar történelmi családok XX. századi történetét. Hogy legyen itt is egy adattár, ne csak Salt Lake Cityben, a mormonoknál. És abból már ki lehet indulni. Ma ugyanis még kevés magyar nemesi családról létezik önálló monográfia. Célom azonban nem való-

sult meg. A munkát nem lehet abbahagyni, hiszen a családokban örökösek a változások. A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája című munkám ötödik kötetének a végén van egy adatlap, amelyben arra kértem az érintetteket, jelezzék be a változásokat. Az elmúlt egy évben egyetlenegy válasz sem érkezett a címemre.

– Többek véleménye szerint a magyar arisztokrácia hamarosan eltűnik a történelem színpadáról.

– A főnemességnek csupán egyötöde él itthon. Akik mostanában hazatérnek, jobbára csak látogatóba jönnek. Az emigrációba kényszerült történelmi családok elvesznek a magyarság számára, mert elveszítik az anyanyelvüket. En nem vagyok képes a munkássággal felébreszteni bennük a származástudatot. A mésalliance, a rangon alul kötött házasság még nem lenne oka az történelmi családok eltűnésének. Ez a fogalom ugyanis jogilag soha nem létezett, tehát ha egy arisztokrata jobbáglányt vett feleségül, az is grófné lett. Inkább a szervezőerő hiányzik. Az erdélyi arisztokrácia összetartóbb, tagjai között szorosabb is a rokoni viszony. A magyar főnemesei családok vegyesebbek, náluk ritkább volt a rokonságon belüli házasság is.

– Milyen haszna származott abból, hogy a családfakutatásra tette fel az életét?

– A könyvekért csupán szerény tiszteltdíjat kapok, tehát ez valójában ráfizetéses vállalkozás. A családom, a gyermekeim azonban büszkék rám. A feleségem, aki kitűnően beszél angolul és franciául – én magam csak oroszul és latinul tudok –, mindvégig sokat segített a levelezésben, a külföldi kapcsolatok építésében. Van persze gyakorlati haszna is a kutatásaimnak. Az én anyagom és lakcímlistám felhasználásával rendezték meg 1991-ben a magyar főnemesség első világtalálkozóját, ez segített abban, hogy megtalálják egymást a szétszóródott családok. Civil szervezetek is alakultak az általam összegyűjtött

adatbázis felhasználásával, így a magyar, illetve az erdélyi történelmi családok egyesülete.

– Elkészült tehát a nagy mű. Hogyan tovább?

– Most jelent meg az Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája című könyv az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kiadványaként. A háromszáz esztendővel ezelőtt, Apafi Mihály idejében Erdélybe települt ötvenhárom család leszármazási rendjét tartalmazza úgy, hogy a leányágakat is követi. Ennek a javított, bővített változathoz gyűjtöm most az anyagot. És tavasszal jelenik meg a Heraldika Kiadó gondozásában a Rákóczi fejedelmek leszármazottai Európában című könyvem. Jó lenne létrehozni a harmadik évezred rendszeresen, mondjuk évente megjelenő genealógiai kézikönyvét. Magyar Gotha lehetne a címe. Hisz a XX. századi anyag már kész, lezáródott, abban egységesített formában jelen van valamennyi, a XIX. századtól megjelent munka. Ehhez persze arra lenne szükség, hogy érkezzenek folyamatosan az adatok, hogy frissíteni, folytatni és kiegészíteni lehessen a családfákat. De foglalkoztat egy évkönyv gondolata is, amelynek munkacímül a Magyar család-történeti adattár adtam. Daróczy Zoltán jeles családfakutatónak volt ilyen évkönyve 1923 és 1935 között, amelyet azután németül folytatott 1953-ban Barcsay Amand Zoltán. Ebben helyet kaphatna mindenki, arisztokrata és polgár. A genealógia ugyanis a legdemokratikusabb tudományág. Mindenkinek van szülője, nagyszülője, dédszüloje, felmenője, ez nem a nemesség privilégiuma. Ebben a periódikában megszűnnének a társadalmi különbségek. Mindazok, akik foglalkoztak családjuk történetével, és a családfájuk kutatásában eredményt értek el – természetesen hitelesen, dokumentálhatóan –, helyet kapnának benne. Ez a kiadvány segíthetné az azonosságtudat erősödését.

Magasság és mélység

■ FR. BARSZ BALÁZS OFM – TELEK PÉTER PÁL

„En vagyok az Alfa és az Omega, mondja az Úr, az Isten, aki van, aki volt, és aki eljő: a Mindenható.” (Jel 1,8)

Közeledik az egyházi év utolsó vasárnapja, Krisztusnak mint a mindenség királyának ünnepe. János jelenéseit, az apokalipszist olvassuk, a Biblia utolsó könyvét, amelybe ha kissé mélyebben belemerülünk, azon vesszük észre magunkat, hogy egyre jobban sodródunk az első szentírási könyv, a Genézis felé. Kezdet és vég, forrás és cél összeolvad itt, hiszen a tér és az idő is mindenestül alá van vetve Krisztus uralmának, mindent együtt és egységben látunk. Feltűnik az élő vizek forrása, az ember visszahelyeztetik a paradicsomkertbe, hogy azt most már ne Isten ellen felhasználva akarja uralma alá hajtani, hanem mind tökéletesebben megvalósítsa benne Jézus Krisztus szeretetben fennálló egyetemes királyságát.

Ebben a kozmikus léptékű látomásban az újjáteremtett világ egyértelműen közvetíti Isten életét az embernek, mert az ember is Isten dicsőségét sugározza felé. És itt meg kell állnunk egy pillanatra, és megfontolnunk azt a mélyeseg összefonódást az ember és a teremtett világ között, amelyet a Jelenések könyve tanít. A teremtés pazar, túlméretezett ajándék, amelynek szépségei, titkai, csodái mind hiábavalóak lennének, ha nem volna emberi szem, amely gyönyörködni tud bennük. Egyedül az ember képes rácsodálkozni és reflektálni a mindenségre, amelynek központja az emberi szívben van.

Ezért írja Szent Pál a rómaiakhoz címzett levelében: „A mindenség vajdúdik, és várja Isten fiainak dicsőleges kinyilvánulását.” Várja azt az utolsó napot, amikor minden ember, legalábbis az igazak megdicsőülnek, amikor az ember szívén keresztül rá is kiárad Isten dicsősége. Mert Isten nem akar másként jelen lenni a kozmoszban, mint az ember által. És ha Krisztus királysága nincs jelen a családban, a társadalomban, a világban, akkor magunkat kell eltélnünk: nem úgy élünk, hogy általunk beléphetne a világba Isten, és kibontakozhatna a szeretet uralma. Mi vagyunk Isten hordozói, királyságának képviselői a világban. Minden hatalmat nekünk adott. Az ember dönt a világ sorsáról. Isten dicsősége csak az ember szívén át áradhat a világra. Ez a kozmosz jövője, vagy pedig egyáltalán nincs jövője. Az ember felelős mindenért, az embernek pedig csak az Isten lehet a jövője – a názareti Jézusban. Egyedül őbenne, az ő test szerinti feltámadásában és megdicsőült testében ragyogott fel az emberiség és az anyavilág jövője. Az a jövő, amely nincs belekódolva ebbe a földi létezésbe, hanem a teremtő Atya szuverén döntésén alapszik. Azért támadnak fel dicsőeseges testben a halottak, azért alakul át a mindenség Isten teremtő szeretetében az utolsó napon, mert egy darab ebből a világból már örökkévalóvá lett Jézus Krisztus megdicsőült testében.

Ehhez a jövőhöz csak kétféleképpen lehet viszonyulni: megtérni, és hozzá igazítani az életünket, vagy elutasítani mindenestül. Harmadik választási lehetőség nincs.